

- // Мелкая земская единица. – СПб., 1903; Могилянський М. Земство и местный суд // Юбилейный земский сборник. – СПб., 1914.
37. Лазаревский Н. Указ. соч. – С.65
38. Могилянський М. Указ. соч. – С. 93.
39. Шипов Д.Н. К вопросу о взаимоотношениях губернских и уездных земств. – М., 1894.;
- Авинов Н.Н. К вопросу о взаимоотношении губернских и уездных земств. – Саратов, 1904.; Арсеньев А.А. Задачи губернского земства. – М., 1888.
40. Львов Г.Е. Полнер Т.И. Наше земство и 50 лет его работы. – М., 1916. – 60 с.

Велігодський В. М.

КРИМСЬКА АВТОНОМІЯ В ПЕРІОД ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ Ю. МЕШКОВА (лютий 1994 р. – березень 1995 р.)

В травні 1992 р. Верховна Рада Криму прийняла Конституцію, яка декларувала зміну конституційно-правового статусу Республіки Крим у складі України з не зовсім визначеного – Кримської АРСР у зовсім невизначений і не підтверджений законодавством України статус суверенної Республіки Крим. Ця Конституція відкрила шлях для створення нових інститутів влади, таких, як Президент Республіки Крим, Уряд, Конституційний Суд, Арбітражний Суд, що суперечили чинному законодавству України. Як свідчить подальший розвиток подій в Криму нормативно-правовий акт не сприяв розв'язанню таких принципових проблем, як співвідношення правових систем України і Республіки Крим, не зняв напругу у взаємодії органів влади України і автономії.

Таким чином, у 1993 р. закінчується період поетапної, поступальної розбудови кримської автономії, під час якого значно розширились повноваження автономної республіки, але не було вирішене головне питання – розмежування повноважень між Україною і Кримом, не затверджено остаточно правовий статус Криму в складі унітарної держави.

В автономії зберігається значний конфліктний потенціал. Це потребує вдосконалення відносин між центром і автономією, пошуку механізму кореляції законодавства, що регулює усі аспекти практичної діяльності державних органів автономії, розширення її прав, зокрема в економічній, соціальній та етно-культурній сферах. Це визначає актуальність теми дослідження та важливість її осмислення з позицій історичної науки.

Тема наукової статті є складовою планової наукової теми Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського “Вивчення етнокультурних проблем депортованих народів і малих етнокультурних спільностей у Криму”.

Сучасна історія Криму протягом останнього десятиріччя знаходилася в центрі уваги правознавців, істориків, політиків, журналістів, як в Україні, так і зарубіжних країн. Досить значна частина публікацій присвячена взаємовідносинам унітарної держави і її складової – адміністративно-територіальної автономії, вирішенню протиріч між Україною і Росією за Крим та Чорноморський флот, що мав на озброєнні ядерну зброю.

Для другої групи вчених найбільше значення мав драматичний процес повернення до Криму депортованих в 1944 р. кримських татар, а всі інші

аспекти кримської проблематики розглядалися в контексті цього явища.

Проблематиці кримської автономії присвячено монографії В.М. Брошевана, В.Г. Чорної [1], О. Мальгіна [2], В. Сергійчука [3]. Зазначені автори розглядають сучасну історію Криму, та соціально-політичні перетворення на півострові в 90-х рр. XX століття.

Досвід практичної роботи з розбудови кримської автономії, зокрема політико-правових аспектів викладено у монографії М.В. Багрова [4]. Але науковці поки що обминули дуже важливий, суперечливий період в розбудові Кримської автономії – діяльність політичного режиму Ю. Мешкова. Сьогодні настала нагальна потреба відповісти на питання: “наскільки ситуація в Криму в лютому 1994 р. – березні 1995 рр. була небезпечною для української державності”? Визначити основні чинники впливу на загострення політичної ситуації, конфронтації президента Криму з центральними органами влади, депутатами Верховної Ради Республіки Крим та в цілому розглянути динаміку політичного життя на півострові.

Розбудова Кримської автономії відбувалася в екстремальних економічних і політичних умовах – розпаду СРСР та розбудови незалежної України.

Мабуть треба погодитись з кримським політологом О.А. Форманчуком, що після розпаду СРСР, перехід до демократичної форми правління був можливим тільки у формі авторитарної демократії. [5, с.536]. Про це свідчить досвід практично всіх колишніх союзних республік. Не була винятком на той час і Автономна Республіка Крим. В тих соціально-економічних і політичних умовах стрімкий розвиток подій багато в чому залежав від особистості політичного лідера регіону. Втрата Компартією України монополії на владу виявила її внутрішню слабкість, прискорила наростання у ній кризових явищ, нагромадження передумов розпаду. Приклад політичних партій багатьох країн світу дає підстави вважати: якщо партія не бажає бути відсунутою на узбіччя політичного життя, вона повинна змінити свою тактику, а стратегія партії повинна не тільки враховувати логіку історичних процесів, а й підтримувати їх.

В період радикальних змін в 1991–1995 рр. В Криму визначилися три способи досягнення легітимності політичної влади: традиційний, раціонально-правовий і харизматичний. Для Криму, на жаль, реалізованим став останній, тому, що крим-

ська державність є за своєю природою є якщо не харизматичною, то надто персоніфікованою.

Відповідно визначилися три групи політиків, які активно вели боротьбу за владу: прихильники представницької демократії; прихильники збереження системи Рад з допущенням ринкових відносин із сильним регулюючим впливом держави; прихильники самобутнього розвитку Криму у складі України.

Пройдений Кримом шлях за останні 12 років переконливо підтвердив думку про те, що єдиним політиком, який позитивно впливав і міг би оптимально в подальшому конструктивно впливати на складні процеси розбудови автономії був колишній Голова Верховної Ради М.В. Багров. Своєю політичною кар'єрою та діяльністю на посаді ректора Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського він довів здатність реально оцінювати ситуацію, адекватно реагувати на неї, вміння знаходити компроміс.

М.В. Багров переконливо аргументував введення інституту президентства в Криму. Але процес становлення автономії в Криму у 1991–1994 рр. відбувався складно, проходив різні етапи – від усвідомлення суті автономії, розбудови її основних елементів, до створення нової економічної та політичної системи, з відступами, загрозами протистояння та протидії на різних рівнях. Причини цього – відсутність у вітчизняній практиці досвіду здійснення такого переходу, несформованість структур влади самої держави, в надрах якої формується автономія, брак необхідного досвіду та місцевих кадрів, здатних діяти самостійно, приймати рішення адекватні політичній ситуації.

Існуюча довгий час в засобах масової інформації та політологічних дослідженнях думка про те, що М.В. Багров програв на виборах президента Крима Ю. Мешкову, є не тільки помилковою, а в своїй основі шкідливою. В січні – лютому 1994 р. на виборах президента Республіки Крим та Верховної Ради Республіки Крим програли ті виборці, які повірили в міфи “мешківщини” та сама автономія. Так сьогодні вважають не тільки прибічники М.В. Багрова, а і його колишні опоненти.

Вибори Президента Криму і нового складу Верховної Ради в січні-лютому 1994 р. не тільки не змінили політичну ситуацію на півострові, а зробили політичну систему автономії недієздатною в умовах численних суперечностей між положеннями кримської Конституції і законами про Верховну Раду і Президента Республіки Крим.

Своє, президентське правління Ю. Мешков розпочав з нового загострення відносин з органами державної влади України. За ініціативою Ю. Мешкова 27 березня 1994 р. під час першого туру виборів до Верховної Ради Республіки Крим було проведено консультативне опитування. Виборцям пропонувалося відповісти на запитання: про відновлення Конституції Республіки Крим від 6 травня 1992 р. у повному обсязі, про подвійне громадянство і про надання Президенту Республіки Крим права видавати укази зі статусом законів. Незважаючи на те, що Президент України Л. Кра-

вчук указом 15 березня 1993 р. оголосив опитування протиправним, воно відбулося [6]. В опитуванні брала участь навіть більша кількість виборців, ніж у виборах Президента Республіки Крим. На питання про відновлення Конституції Криму відповіли «так» 78,4 відсотка, за подвійне громадянство висловилися 82,8 відсотка, за надання Ю. Мешкову додаткових повноважень – 77,9 відсотка. Опитування поклато початок порушенню Закону України «Про розмежування повноважень між державними органами України і Криму». Ситуацію загострили і перехід Криму на московський час, здійснений відповідно до рішення Ю. Мешкова як президента, і рішення Верховної Ради Республіки Крим не відправляти призовників з Криму в українську армію за межі півострова [7, ст. 75].

У відповідь на ці протиправні дії Ю. Мешкова та Верховної Ради Республіки Крим Президент України Л. Кравчук, Верховна Рада України прийняли низку нормативно-правових актів, які стали першою спробою повернути автономію у правову систему України та, з правової точки зору, значно обмежили функціональні обов'язки президента та законодавчого органу автономії. Це Указ Президента України «Про деякі питання взаємовідносин між центральними органами державної виконавчої влади і органами виконавчої влади Автономної Республіки Крим» [8]; «Про Представництво Президента України у Республіці Крим» [9] та інші.

Верховна Рада Криму неадекватно реагувала на спроби створення єдиної правової системи в державі. Наприклад, Закон України «Про формування місцевих органів влади і самоврядування», прийнятий 11 березня 1994 р., викликав прийняття Верховної Ради Крим спеціальної постанови з цього питання. В постанові зокрема зазначалося, що досі відсутня концепція законодавчого регулювання системи органів державної влади, місцевих Рад і самоврядування в Криму. Беручи до уваги напруженість літньо-курортного сезону та інтенсивність сільськогосподарських робіт, вважати недоцільним проведення 26 червня 1994 р. виборів до місцевих Рад на території Республіки Крим [10, ст. 20].

Постійній комісії Верховної Ради Республіки Крим з питань діяльності місцевих Рад народних депутатів і місцевого самоврядування разом з Урядом Республіки Крим доручалося прискорити підготовку проектів законів Республіки Крим про органи державної виконавчої влади Республіки Крим і про місцеві Ради народних депутатів і місцевого самоврядування [11, ст. 20]. Автор вважає, що, з точки зору сучасного конституційного права, це рішення було неправомочним. По-перше, Верховна Рада Республіки Крим не мала повноважень скасувати Закон України, адже за умов функціонування унітарної держави організація державної влади здійснюється за принципом субординації, а не координації. По-друге, в Законі України «Про формування місцевих органів влади і самоврядування» було закладено законодавче регулювання системи органів державної влади, місцевих Рад і

самоврядування в Криму.

Слід зауважити, що, прийнявши вищезазначену постанову, Верховна Рада Республіки Крим (як це було часто) практично нічого не зробила по її реалізації. Крім того, незабаром розпочалася боротьба за контроль над Міністерством внутрішніх справ, Міністерством юстиції, Службою безпеки в Криму. Вони були відповідними підрозділами українських міністерств, але підпорядковувалися також місцевій владі. 11 квітня 1994 р. Ю. Мешков своїм указом звільнив з посади міністра внутрішніх справ Криму генерала Плюту і призначив на його місце генерала В. Кузнецова, який до того працював командувачем Кримським армійським корпусом. На посаду керівника Служби безпеки Криму був призначений генерал Лепіхов. Незадовго до цього своїм указом Ю. Мешков звільнив з посади голову ДТРК «Крим» В. Астахова. Ці кадрові призначення суперечили Закону України «Про розмежування повноважень між державними органами України і Криму». Внаслідок таких протиправних дій рішення Президента України про підпорядкування кримських силових структур відповідним міністерствам України було свосчасним і необхідним з правової точки зору. З 9 квітня по 21 травня 1994 р. були опубліковані спеціальні укази Президента України Л. Кравчука, згідно з якими МВС Криму скасовувалося, а замість нього створювалося Головне управління МВС України в Криму, реорганізовувалися також Служба безпеки й Управління юстиції [12, 13].

Указом Президента України була призупинена й низка Указів і розпоряджень Президента Криму як антиконституційних.

Піком протистояння стало відновлення Верховною Радою Республіки Крим 20 травня 1994 р. Конституції Республіки Крим у редакції від 6 травня 1992 р., тобто без пізніших поправок, в якій був закладений договірний принцип взаємовідносин України і Криму [14]. Верховна Рада України того ж дня своєю постановою призупинила дію Закону Республіки Крим «Про відновлення конституційних основ державності Республіки Крим» [15, ст. 128].

Сторони знаходилися на крок від відкритого конфлікту, але керівництво України зайняло виважену позицію і запропонувало депутатам Верховної Ради Криму розв'язати спірні питання за столом переговорів. 25 травня 1994 р. у Києві відбулася консультативна зустріч депутатів України і Криму, на якій сторони визначили свої позиції. Кримські представники визнали, що «окремі положення Конституції Криму від 6 травня 1992 р. не відповідають Конституції та законам України» і висловили бажання спільно працювати над їх узгодженням. Однак ці домовленості залишилися не виконаними [16].

Одним із серйозних недоліків у діяльності Президента Республіки Крим Ю. Мешкова і виборчого блоку «Росія» був брак підготовлених фахівців з економіки. 12 квітня 1994 р. Указом Президента Республіки Крим Ю. Мешкова на посаду ке-

рівника уряду автономії було призначено відомого московського економіста Є. Сабурова. До уряду ввійшли московські фахівці: А. Чернявський (Міністерство економіки), Л. Зайцева (Міністерство фінансів), С. Нікольський (Міністерство сільськогосподарства) і В. Мінін (Служба державних справ), а також кримчани: А. Франчук (Міністерство з управління державними підприємствами), В. Лепіхов (Служба безпеки), Л. Єліссєва-Бору (Міністерство юстиції), В. Кузнецов (МВС) [17].

Економічна програма уряду Є. Сабурова за своєю метою і стратегією мало чим відрізнялася від програми відкритої економіки, що реалізовувалася колишнім урядом. Відмітною рисою свого підходу Є. Сабуров бачив конкретні механізми його реалізації і те, що він міг бути здійснений порівняно швидкими темпами. Уряд Є. Сабурова бачив Крим офшорною зоною і «певним касово-розрахунковим центром між різними республіками колишнього Союзу» [18]. Ставилося завдання здійснити лібералізацію банківської діяльності з метою залучення іноземних і російських інвестицій в економіку, а також лібералізувати оподаткування і ввести полівалютний режим, здійснити протягом 6-7 місяців програму приватизації. У аграрному секторі планувалося зберігати державну власність на землю, перейти до практики довгострокової оренди землі сільськогосподарськими виробниками.

Реалізація урядової програми почалася з підписання 11 квітня 1994 р. Президентом Ю. Мешковим трьох указів: «Про вдосконалення оподаткування і системи розрахунків в господарському обороті Республіки Крим», «Про валютне регулювання і валютний контроль», і «Про банки і банківську діяльність на території Республіки Крим» [19]. Перший Указ вводив новий податок на прибуток (30 відсотків). Планувалося до 1 жовтня 1994 р. ввести нову систему оподаткування. Другий указ давав можливість суб'єктам господарської діяльності продавати зарубіжні валютні кошти за комерційним, а не державним курсом. Третій указ установлював автономність республіканського банку Криму, зокрема надавав права республіканському банку на видачу ліцензій на банківську діяльність, що, на думку його авторів, мало було вивести Крим з банківської ізоляції. Були здійснені також ще деякі заходи, що істотно спростили порядок відкриття приватних підприємств і створювали сприятливіші умови для діяльності приватного сектора в економіці.

Але перші результати реформування економіки Криму істотно відрізнялися від запланованих. Головною причиною невдач цього уряду стала протидія більшості депутатів Верховної Ради, яка влітку 1994 р. переросла у відкритий конфлікт.

Основну критику на Кабінет міністрів спрямувала Партія економічного відродження Криму, що представляла інтереси місцевих ділків, значною мірою тінювих. Вони побоювалися діяльності уряду, що може привести до витіснення їх з основних секторів економіки. Згодом до них приєдна-

лися і більшість представників блоку «Росія», незадоволених кадровою політикою Ю. Мешкова. У поширеному в червні 1994 р. зверненні політради ПЕВК говорилося про те, «що уряд нічого не може запропонувати народу, крім чергового підвищення цін на товари й продукти першої необхідності, введення нових обтяжливих податків» [20].

У свою чергу, в уряді і президентській адміністрації вважали, що більшість депутатського корпусу перебуває під впливом тінювих комерційних кіл і діє в їхніх інтересах. Є. Сабуров неодноразово заявляв про зв'язки кримських депутатів з місцевою мафією [21].

За оцінкою Є. Сабурова, справжнім предметом суперечки між законодавчою і виконавчою владою був поділ власності в ході майбутньої приватизації.

Дійсно, боротьба між урядом і парламентською більшістю стала набувати дедалі гострішого характеру. У 1994 р. Верховна Рада Криму наклала мораторій на приватизацію за схемою уряду, що поставило під сумнів здійснення економічних перетворень на основі тієї програми, яку пропонував уряд. Був проведений в м. Сімферополі масовий мітинг за відставку уряду.

На початку вересня 1994 р. Верховна Рада Криму вперше розпочинає серію законодавчих актів щодо обмеження влади Президента Ю. Мешкова. 7 вересня цього року був прийнятий Закон Республіки Крим про внесення змін до Закону «Про Президента Республіки Крим» та «Про внесення змін і доповнень до Конституції Республіки Крим» [22, ст. 169, 170].

Зокрема, в частині 1 статті 1 змінюються функції Президента республіки – він із керівника держави стає вищою посадовою особою. А в пункті 3 частини 1 статті 5 його функціональним обов'язком стає лише керівництво урядом Республіки, координація діяльності органів державної виконавчої влади і забезпечення його взаємодії з Верховною Радою Криму. Значно обмеженими стають кадрові функції президента республіки. Тепер він тільки вносить пропозиції про призначення голови уряду, суддів Конституційного суду, погоджує з Верховною Радою Криму призначення і звільнення членів уряду [23, ст. 169, 170].

У свою чергу, відповідні заходи приймав і Ю. Мешков, але діяв він більш оперативно. 11 вересня 1994 р. він оголосив Укази «Про організацію державного управління в Республіці Крим в період підготовки і проведення референдуму з проекту Конституції Республіки Крим», яким призупинив на території півострова діяльність Верховної Ради Республіки Крим, районних, міських Рад і анулював мандати депутатів Верховної Ради Криму та районних Рад у містах. До прийняття нової Конституції їх повноваження передавалися президенту й головам районних і міських виконавчих комітетів. Того ж дня Ю. Мешковим були видані укази з питань підготовки нової Конституції, застосування чинної Конституції, проведення референдуму й виборів до законодавчих зборів. Ці дії Верховна Рада Республіки Крим кваліфікувала як грубе по-

рушення чинної Конституції та законів Республіки Крим і звернулася до Президії Верховного Суду Криму з проханням зробити висновок щодо конституційності указів Президента [24, ст. 173].

Виконуючи протиправні укази Ю. Мешкова, співробітники охорони Президента, частина працівників органів внутрішніх справ блокували вхід до залу засідань Верховної Ради, взяли під свій контроль телебачення і радіо Криму.

Ці дії Верховна Рада розцінювала як спробу державного перевороту в Криму. Головам місцевих Рад народних депутатів було рекомендовано провести сесії Рад з обговоренням критичної ситуації [25, ст. 175].

12 вересня 1994 р. до Верховної Ради і Президента Республіки Крим звернувся Президент України Л. Кучма. Він закликав сторони до переговорів і визначив конфлікт як наслідок виходу Криму з меж правової системи України. 22 вересня 1994 р. ситуацію на півострові розглянула Верховна Рада України і прийняла Постанову «Про політико-правову ситуацію в Автономній Республіці Крим», якою зобов'язала Верховну Раду автономії до 1 листопада 1994 р. привести свою Конституцію і закони у відповідність до чинного законодавства України. Ця вимога викликала розкол у Верховній Раді Криму [26, ст. 372]. Частина депутатів (біля половини, переважно члени фракцій «Реформа» і «Курултай») була за додержання Конституції України, чинного законодавства, однак прихильники фракцій «Росія», «Росія - єдність», «Республіка» виступили проти цього, оскільки їх передвиборчі програми базувалися на популізмі та прагненні вивести автономію за межі правової системи України. В результаті рішення Верховної Ради України так і не було виконане, тим більше що розпочиналося відкрите протистояння між Президентом Криму і Верховною Радою автономії.

Для нормалізації обстановки Верховна Рада Республіки Крим 12-13 вересня 1994 р. теж приймає низку рішень, що зобов'язували правоохоронні органи вжити заходів для забезпечення доступу депутатів Верховної Ради до зали сесії, на радіо, телебачення, створює комісію з розслідування антиконституційних дій, які відбулися в Республіці Крим с 11 по 13 вересня 1994 р. А 15 вересня 1994 р. Верховна Рада Республіки Крим висловила недовіру уряду і відправила його у відставку [27, ст. 117, 179, 180, 184].

10 жовтня 1994 р. Президія Верховної Ради Республіки Крим прийняла Постанову «Про прохання порушити кримінальну справу за фактом здійснення антиконституційних дій посадовими особами в Республіці Крим 11-13 вересня 1994 р.» [28, ст. 281].

Законом Республіки Крим від 5 жовтня 1994 р. були внесені зміни до 9 статей Конституції республіки, які ввели нові обмеження в посадові обов'язки президента Ю. Мешкова. Зокрема, він повністю позбавлявся права керівництва урядом республіки, який тепер формувався і затверджувався Верховною Радою і був їй підзвітний. Стаття 128 встановлювала механізм усунення від влади

Президента республіки у разі порушення ним Конституції та законів республіки [29, ст. 228].

3 жовтня 1994 р. Президія Верховної Ради Республіки Крим скасувала 14 указів президента Ю. Мешкова про звільнення і призначення керівників центральних органів державної виконавчої влади Республіки Крим. Зазначимо, що в даному випадку не обійшлося і без юридичних казусів. Відповідно до Закону Республіки Крим «Про систему центральних органів державної виконавчої влади Республіки Крим» від 9 липня 1993 р. на початок жовтня 1994 р. діяли Державний комітет у справах молоді та Державний комітет фізкультури і спорту. Президент своїм указом призначав А.М. Чикіна в. о. голови неіснуючого Державного комітету у справах молоді і спорту, водночас обов'язки Голови Державного комітету у справах молоді продовжував виконувати С.К. Велижанський. А О.І. Гриппа був призначений на посаду Голови неіснуючого Державного комітету з курортів і туризму [30, ст. 280].

31 жовтня 1994 р. Президія Верховної Ради Республіки Крим скасувала Указ Президента «Про систему центральних органів державної виконавчої влади Республіки Крим» від 26 вересня 1994 р. як такий, що суперечить статті 111 Конституції і втратив юридичну силу на території Республіки Крим [31, ст. 293].

10 листопада 1994 р. Верховна Рада Республіки Крим більшістю (51 голос) прийняла Звернення до Верховної Ради України і Президента держави з пропозицією дати можливість депутатам Верховної Ради Криму взяти участь в процесі створення нової Конституції України, «тим самим фактично приступити до узгодження наших законів», а також почати переговори з укладення широкомасштабного договору між Україною і Республікою Крим. Це рішення Верховної Ради Криму загострювало правові відносини між державним центром і автономією і спонукало Верховну Раду України знову повернутися до обговорення політико-правової ситуації в АРК. 17 листопада 1994 р. Постановою Верховної Ради України «Про виконання Постанови Верховної Ради України «Про політико-правову ситуацію в Автономній Республіці Крим» було скасовано 40 законодавчих актів АРК, які суперечили чинному законодавству України [32, ст. 425]. Було прийнято рішення припинити фінансування тих підприємств, які працювали на основі скасованих законів.

Загострення правових відносин держави й автономії було пов'язане також із проблемами приватизації. Кримське керівництво намагалося здійснити приватизацію в Криму за власною схемою.

16 грудня 1994 р. Фонд держмайна України створив регіональне відділення в Криму, покликане провести приватизацію, яке очолив А. Головізін. У відповідь Верховна Рада Криму своїм рішенням призупинила діяльність кримського відділення Фонду держмайна України і створила свій фонд на чолі з А. Котельниковим. Надалі ці структури діяли паралельно. Наведені приклади

свідчать, що на початку 1995 р. склалися всі необхідні передумови для прямого втручання Верховної Ради і Президента України в діяльність органів влади автономії.

Ми вважаємо, що створення Інституту Президентства і зміна правового статусу Верховної Ради і Кабінету міністрів Республіки Крим фактично вивели автономію за межі правої системи України, створили парадоксальну ситуацію, коли в одній суверенній державі декларується поява іншої.

На основі аналізу розвитку державотворчих процесів в Криму в зазначений період необхідно виокремити три основних етапи україно-кримських відносин та політико-правової ситуації у 1994 р. – першій половині 1995 р.:

1-й період – це конфронтація Президента Криму і Верховної Ради АРК з державними органами України. Цей період охоплює січень – травень 1994 р.

2-й період – конфлікт між виконавчою і законодавчою владою Криму. Іде у червні – на початку вересня 1994 р.

3-й період – це протистояння між Президентом і Верховною Радою Криму, яке привело до краху політичного режиму Ю. Мешкова й виборчого блоку «Росія». Триває з вересня 1994 р. по березень 1995 р.

Найпомітнішою подією тут стали вибори Президента Криму, які суттєво змінили політичну систему автономії. Правова невизначеність цього інституту влади стала першою ланкою в системі заходів, що фактично руйнували автономію.

Обрання Ю. Мешкова Президентом Республіки Крим показало недосконалість законів «Про Президента Республіки Крим» та «Про вибори Президента Республіки Крим».

Вважаємо, що в даному випадку не було державного механізму функціонування інституту Президента Республіки Крим, натомість існувала система органів влади розрахована на конкретних осіб. Перемога на виборах Президента Республіки Крим такої одіозної особи як Ю. Мешков, показала не тільки недосконалість прийнятих нормативно-правових актів, а також їх конфліктний потенціал для автономії. Проведений нами аналіз свідчить про те, що розвиток подій у Криму відбувався саме за цим сценарієм.

Правову ситуацію в автономії загострила перемога на виборах блоку «Росія», який набрав майже 70 відсотків місць у Верховній Раді Криму. Разом з тим, цей блок швидко розколовся, що разом з іншими чинниками зробили правову систему автономії недієздатною.

Піком протистояння між державними органами України і Криму стало відновлення Верховною Радою Криму 20 травня 1994 р. Конституції Республіки Крим у редакції від 6 травня 1992 р., що у правовому аспекті є грубим порушенням норм відносин між державою й автономією, свідченням відкритого сепаратизму з боку керівництва Криму.

Це підтверджується діями самої Верховної Ради Криму, яка у вересні – жовтні 1994 р. прийняла

низку законодавчих актів, що значно обмежили функції президента Ю. Мешкова. У свою чергу Ю. Мешков оголосив протиправні укази, що грубо порушували Конституцію та закони Республіки Крим, фактично змінювали правовий устрій автономії, надали можливість блокувати вхід до залу засідань Верховної Ради, взяти під контроль президентської адміністрації телебачення і радіо Криму.

У кінці 1994 р. у Криму склалася правова ситуація, що не тільки докорінно змінила конституційно-правовий статус Криму, вивела автономію за межі правої системи України, а й привела до відкритого протистояння між президентом Ю. Мешковим і Верховною Радою Республіки Крим та протистояння в самій Верховній Раді, тобто повного беззладдя на півострові.

Література

1. Брошеван В.М., Черная В.Г. Крым в составе Украины. – Книга 1. Крым. 1921–1991 гг. Историко–документальный очерк. – Симферополь, 1999. – 108 с.
2. Мальгин А. Крымский узел. Очерки политической истории Крымского полуострова 1989–1999. – Новый Крым. – 2000. – 160 с
3. Сергійчук В. Український Крим. – Київ. Українська Видавнича Спілка. – 2001. – 304 с.
4. Багров М.В. Культура Народов Причерноморья. – 2001. – № 20.
5. Форманчук А.А. Мифы советской эпохи. Книга вторая. – Симферополь.: Таврия, 2002 г. – 668 с.
6. Урядовий кур'єр. – 1994. – 17 березня.
7. Ведомости Верховного Совета Крыма. – 1994. – №2.
8. Урядовий кур'єр. – 1995. – 4 квітня.
9. Урядовий кур'єр. – 1994. – 5 квітня.
10. Ведомости Верховного Совета Крыма. – 1994. – №1.
11. Ведомости Верховного Совета Крыма. – 1994. – №1.
12. Урядовий кур'єр. – 1994. – 6 квітня.
13. Урядовий кур'єр. – 1994. – 21 травня.
14. Крымские известия. – 1994. – 21 мая.
15. Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №20.
16. Крымская правда. – 1994. – 10 июня.
17. Крымская газета. – 1994. – 21 апреля.
18. Крымская газета. – 1994. – 2 марта.
19. Крымская газета. – 1994. – 15 апреля.
20. Крымские известия. – 1994. – 30 июня.
21. Российская мысль – 1994. – 22–28 сентября.
22. Ведомости Верховного Совета Крыма. – 1994. – №3.
23. Ведомости Верховного Совета Крыма. – 1994. – №3.
24. Ведомости Верховного Совета Крыма. – 1994. – №3.
25. Ведомости Верховного Совета Крыма. – 1994. – №3.
26. Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №4.
27. Ведомости Верховного Совета Крыма. – 1994. – №3.
28. Ведомости Верховного Совета Крыма. – 1994. – №4.
29. Ведомости Верховного Совета Крыма. – 1994. – №4.
30. Ведомости Верховного Совета Крыма. – 1994. – №4.
31. Ведомости Верховного Совета Крыма. – 1994. – №4.
32. Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №47.

Малышев Д.А.

МАДРИДСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ: НАЧАЛО МИРНОГО ПРОЦЕССА

Жестокий и непрекращающийся арабо-израильский конфликт уже не одно десятилетие держит в напряжении многие страны и придает небывалую остроту международным отношениям. Попыток мирного разрешения его было немало, а начало самого мирного процесса, который действительно дал надежду на скорое урегулирование, относится к 1991 г., когда в Мадриде состоялась конференция, которая должна была дать ответы на большинство спорных вопросов, существовавших на той день между двумя враждующими сторонами.

Работ по данной теме на сегодняшний день написано относительно мало. Причина тут простая: событие произошло сравнительно недавно. Между тем имеющаяся литература позволяет достаточно четко проследить события тех дней, когда проходила Мадридская конференция.

Сведения о конференции, ее участниках, ходе и дебатах, имеются в статье В.П. Панкратьева, который рассматривал ее в рамках мирного процесса

1991 – 1993 гг., как одну из его составляющих в цепи конференции от Мадрида до Осло [1]. Гораздо лучше, чем в других работах итоги конференции рассмотрены у С.С. Щевелева [2]. Отдельные сведения и малоизвестные подробности можно почерпнуть у Д. Кон-Шербока и Д. Эль-Алами [3]. А. Рубби посвятил мирному процессу 90-х гг. XX в. отдельную главу. Преимуществом ее, несомненно, является детальное рассмотрение событий, предшествующих созыву конференции, а также позиции арабской и израильской делегаций [4]. Предысторию конференции рассматривал Е. Пырлин [5]. А.З. Егорин и Х.А. Абдель-Хамид также касались проблемы созыва конференции и роли, которую сыграли в этом две ведущие страны мира – СССР и США [6]. “Мадридскую формулу” подробно рассмотрел А.Ф. Чистяков [7]. Упоминание о последствиях Мадридской конференции имеются у Аль Хуффаш Фаваза [8] и О.А. Колобова [9].

Неоднократные попытки мирного урегулирования ближневосточного конфликта, к сожалению,